

Bozdağ'ın Konuşturulmaması İnsan Hakları İhlali mi, Yoksa İnsan Haklarının Gereği mi?

12 Nisan 2017
Kerem Altıparmak

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ'ın Almanya'da bir mitingde konuşmasına izin verilmemesi meselesi, hafta sonunun ana konusunu oluşturdu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, buna dayanarak Almanya'yı terörist ve hatta Nazi Almanyası uygulamalarını devam ettiren bir rejim olarak ilan etti.

Bu abartılı yorumları bir yana bırakarak, konuya insan hakları açısından bakmak istiyorum. Bu hususta izleyebildiğim kadarıyla iki görüş var. Biri "her ne pahasına olursa olsun ifade özgürlüğü korunmalı, o yüzden gerekçesi ne olursa olsun Alman hükümetinin tavrı kabul edilemez" diyenler. Sadece siyasi iktidar değil çok sayıda CHP'li siyasetçi de bu çizgide açıklamalar yaptılar. Bu duruşun arkasında, Voltairci bir yaklaşımla "görüşüne katılmasam da konuşmana izin vermeliyim" ilkesinin olduğu görülebiliyor.

İkinci görüş ise "oh oldu, umrumda bile değil konuşmaması" diyenler. Bu görüş de, kendisi hak ihlallerine ses çıkarmayan bir siyasi hareketin insan hakları ihlalinin şikayetçisi olamayacağını ileri sürüyor.

Peki olayı insan hakları hukuku açısından üçüncü bir yöntemle yorumlamak imkansız mı? Bu iki pozisyonun birini kabul etmek durumunda mıyız? CHP'liler dahil olmak üzere birçok kişi Türkiye'nin son zamanlarda sistemli bir şekilde insan hakları ihlalleri gerçekleştirdiğini ileri sürüyorlar. Peki bu ihlale karşı uluslararası ilişkilerde nasıl bir yöntem izlenmesi gerekir? İnsan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda, tek yol mahkemeler, uluslararası mekanizmaları kullanmak mıdır? Yoksa, devletler ortak insan hakları taahhütlerine aykırı davranan diğer devletlere karşı belli sınırların aşılması durumunda çeşitli yaptırımlar uygulayabilir mi?

Adalet Bakanı Bozdağ, Almanya'da konuşmak isteyen herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil. Çok sayıda insan hakları ihlali gerçekleştirdiği iddia edilen bir hükümetin önde gelen isimlerinden biri. 150 gazeteci, 13 milletvekili dahil çok sayıda muhalifi tutuklayan, 82 belediyeye kayyım atayan, 150 yayın kuruluşunu bir KHK ile kapatan, içlerinde insan hakları örgütlerinin de olduğu yüzlerce sivil toplum örgütünü kapatan, yüzünü aşkın kişiyi adil bir yargılama olmaksızın kamu hizmetinden çıkaran, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmanın neredeyse imkansız hale geldiği; Venedik Komisyonundan, İnsan Hakları Komiserine, BM İfade Özgürlüğü Raportöründen, Af Örgütüne ve İnsan Hakları İzleme Örgütüne tüm tarafsız gözlemcilerin ağır ihlaller işlediğini iddia ettiği bir devlete karşı bir başka devlet nasıl bir önlem alırsa ölçülü davranmış olur?

Normalde, her insan hakları ihlaline karşı bu tarz bir yaptırım meşru görülmeyebilir. Ancak, Türkiye Avrupa Konseyi ve BM Üyesi. Bu örgütlerin üyesi olarak bir sürü yükümlülüğü var. Bu örgütlere yönelik yükümlülükleri hatırlatıldığında, umursamadığını, kaile almadığını, tavsiyeleri uygulamayacağını açıkça söylüyor. Ölüm cezası bile söz konusu olduğunda "ben Hansın, Maykılın ne dediğine bakmam" diye karşı çıkıyor. Şüphesiz, hiçbir kurala uymayan bir ortağı, örgütten çıkarma opsiyonu her zaman açıktır. Ama o seviyeye gelmeden önce taahhütlere uymayı zorlayacak başka araçlar kullanılması daha ölçülü ve meşru olmaz mı?

Bu açıdan bakıldığında, yukarıda saydığımız ihlal pratiklerinin karşılığında bir yaptırım olarak hükümeti temsil eden bir bakanın konuşmasına izin verilmemesi, gerçekten insan hakları ve demokrasiye büyük bir darbe midir yoksa ölçülü bir yaptırım mıdır? Madem ki insan hakları artık modern dünyada devletlerin salt iç işi olarak görülmemektedir, bu ihlallere yönelik yaptırımların uygulanması diğer devletlerin sadece hakkı değil aynı zamanda ödevi değil midir?

Bakin ben "bu en iyi yaptırımdır" demiyorum. Sadece insan hakları ihlallerinin saptanması açısından AİHM'in 10 sene sonra vereceği kararın beklenmesi dışında da yollar olabileceğini ve uluslararası hukuk açısından bunun mümkün olduğunu söylüyorum. Almanya hükümeti bunu mu yaptı emin değilim ama üst düzey yetkililerden gelen açıklamalar bu yönde gibi. Belli ki burada verilmek istenen bir mesaj var. İnsan haklarına aykırı davranıyorsunuz, biz de buna karşı tepki koyuyoruz deniyor. Aslında bu da bir çeşit ifade kullanımı farkındaysanız. Bunun dışında yaptırım tipleri de bu kapsamda

mümkün olabilir. Sorun o zaman böyle bir yaptırımın olup olamayacağı değil, bu nitelikte yaptırımların ne zaman meşru ve etkili olacağı sorunu. Yaptırımın uygulandığı kişi, insan hakları ihlali iddiaları ile ilişkilendirilemeyen bir kişi olsaydı, yorumumuz farklı olabilirdi. Ama bağlamı içinde değerlendirince ben ölçsüz bir müdahale göremiyorum işin doğrusu. Daha çok insanın konuşabilmesini sağlamak, hükümeti buna zorlamak için Türkiye’de konuşma tekeli elinde tutan bir kişinin bir de Almanya’da bir salonda konuşmaması ölçsüz bir yaptırım sayılamaz.